

DITHERIŠANO TŠA DINGANGIŠANO TŠA MEGOLO DI SA NTŠE DI SA RAROLLWA

PRETORIA, Laboraro 27 Matšhe 2019 – Mafelelong a beke ya go feta, SARS e tiišeditše gore e fihlile mafelelong a ditherišano tša dingangišano tša makgaola kgang le diyunione tša bašomi e lego PSA le NEHAWU, dingangišano di padile mabapi le koketšo ya megolo le dikaonafatšo tša maemo a ditirelo le dikholego bakeng sa bašomi ba yuniti ya dingangišano.

Dingangišano tša go pala di diregile ka morago ga dikgwedi tša ditherišano tše di thomilego ka Nofemere 2018.

Mokgatlo wa Bašomi o šupeditše dingangišano go CCMA ka Feberware 2019 eupša le ge go bile le dingangišano, dihlopha di tšwetšepele ka ditherišano tša go leka go rarolla dikgotlhagano.

Go dikgopelo tše 26 tša peleng tše di ngwetšwego ke Mokgatlo wa Bašomi, dihlopha tše ka ditherišano tša tšona di kgonne go fihlelela tumelano ya dilo tše dintši, eupša go šetše fela dintlhakgolo tše 4 fela tše di sa šetšego go dingangišano tše.

SARS e ile ya amogela setifikeiti sa CCMA sa go se hwetše tharollo seo se filwego la 19 Matšhe 2019, gammogo le Melao ya go Gwanta gomme bobedi PSA le NEHAWU di file SARS tsebišo ya semmušo ya maikemišetšo a yona a go thoma seteraeke sa mošomong ka moswane, ka Labone la 28 Matšhe 2019.

Dingangišano tša makgaola kgang tše di fihleletšwego ka CCMA di be di laetša gore SARS e fana ka koketšo ya 7% yeo e dirago palo ya CPI go tlhakantšha 2.9% yeo e theilwego ka tekanyo ya enfleišene yeo e phatlaladitšwego ka Feberware ka 4.1%. SARS e bone persente ye e le kaone gape e lokile go lebeletšwe gore e fetiša kudu dikoketšo tša ditheo tša mmušo le dientasteri tše dingwe tše dintši.

SARS e ka rerišana fela ka kgonagalo ya yona ya ditšhelete yeo e khuetšwago magareng ga tše dingwe ke mabaka a kgolo ya ekonomi, dipelo tša go koleka matseno le kabelo ya go fokotšwa ya ditšhelete go tša go Kgoro ya Matlotlo a Setšhaba.

Dintlha tša maemo a ditšhelete tša SARS bakeng sa ngwaga wa ditšhelete wa 2019/20, go ya go maemo a dipukugolo tša ditšhelete ga se di utullwe fela go Mokgatlo wa Bašomi go dihlophašomo tše kgethegilego tša mohlakanelwa, eupša Mokgatlo wa Bašomi o be o filwe matsha a go fa dintlha ka ga tšeo di ka lebeleditšwego go mengwaga ye meraro yeo e latelago go akaretša diarea tšeo tšhepetšya ditshenyagelo e ka dirišwa go ya pele.

SARS e šetše e dirile ditekanyetšo le taolo ya ditshenyagelo mabapi le ditshenyagelo tša maeto gomme ga go na neo e dirilwego bakeng sa ditefelo tša diponase le dipasari tša ka ntle ka lebaka la ditlhaelelo tša ditekanyetšo. SARS e tlhaloseditše Mokgatlo wa Bašomi gore e na le maikarabelo a magolo kudu a go lebeledišana le maemo a gabjale a koketšo ya megolo. Gape e swanetše go lebelela maemo a setheo a ditšhelete a mengwaga ye meraro yeo e latelago, kudu go lebeletšwe maemo a go fokola a ekonomi gape ke maemo a gabjale a SARS le ditlhaelelo tša tekanyetšo yeo e beetšwego. Motho a ka kwešiša gore koketšo enngwe le enngwe yeo e fetago kgonagalo e tla ba le kamao ya go tsepama go bokgoni le kgontšhagalo ya SARS ya go tšwelapele gabonolo mo mengwageng yeo e latelago.

SARS ke setheo se bohlokwa kudu gape se šoma ka thata mo nageng seo se amago MoAfrika Borwa yo mongwe le yo mongwe. Metšhelo ya go se kolekiwe e na le poelo morago ya go ama kgontšhagalo ya bokgoni bja naga bja go fana ka ditirelo tše bohlokwa fao bontši bja metšhelo yeo e kolekiwago e dirišwago go ditirelo tša thuto, maphelo, tšhireletšo ya leago le ditirelo tše dingwe tša setšhaba. SARS le bašomedi ba yona e ikgantšha ka karolo e kgolo yeo SARS e e dirago go temokrasi ya rena.

SEO SARS E SE FAGO GO MOKGATLO WA BAŠOMI

SARS, ka ge e ikgafa ka go tiišetša gore maiteko ka moka a a dirwa go rarolla dingangišano tše go efoga ditlamorago tša matseno a naga ao SARS ditšheleteng, e kopane le Mokgatlo wa Bašomi ka Mošupologo, ka la 25 Matšhe 2019 go fihla mantšibua. Ditherišanong tša kopano ye, SARS e ngwetše mmotlolo wa koketšo ya megolo ya go pharologana go yuniti ya dingangišano yeo e hwetšago theo ya yona ya go bolela ka diphapano tša megolo, le go fokotša dikgoba tše di dutšego di le gona tša megolo tšeo di bakilwego ke koketšo go bohle. Mmotlolo wo ka dira gore bašomi ba SARS bao ba lefelwago megolo ya tlase ba amogele koketšo ya go fihla go 9.2% (CPI mmogo le 5.1%). Go mmotlolo wo, ga go mošomi yo a ka hwetšago koketšo ya ka fase ga 5.2% (CPI le 1.1%).

Tšhišinyo ye ka maswabi e ile ya ganwa ke Mokgatlo wa Bašomi gomme ba gateletše gore ba nyaka koketšo ya bohle ya 11.4%.

Ditherišano di tšwetšephele go fihla maabane, ka Labobedi la 26 Matšhe 2019 go fihla mantšibua go maemo a ketapele ya godimo magareng ga SARS le baetapele ba diyunione. Ditherišano di be di gabetše tšhišinyo ya Poelanyo ya CCMA ka la 8 Matšhe 2019 ya koketšo ya 8% bjale ka kgonagalo ya tefelo ya dingangišano. Tšhišinyo ya Poelanyo ya CCMA e be e ama tše di latelago:

- koketšo ya 8% go batho bohle ka sebaka se se tee
- Tsebagatšo ya llifi ya pele ga pelego
- diahlololwa tša tirelo e telele mošomong di swanetše go oketša ka persente ya go swana le ya koketšo ya megolo
- maemo a ditaba a dule a le bjale mabapi le dikholego tša llifi
- tsebagatšo ya sediko sa mengwaga ye 2 bakeng sa llifi ya Maikarabaelo a Lapa

SARS, ge e lebeletše maemo a yona a kgatelelo ya ditšhelete e fane ka tefelo ya 8%, ka mabaka fela ge eba e tla ba tumelano ya dibakantši bakeng sa phethagatšo ka 1 Aprele 2019. Neo ya tefelo ye e akaretša tumelano ya koketšo ya 8% mo ngwageng wa 1 wo o nyalelanago le tšhišinyo ya CCMA, ka CPI go tlhakantšha le koketšo ya 1% bakeng sa mengwaga ye 2 le 3 ya Tumelano.

Godimo ga moo, ka taetšo ya go laetša boikgafo, neo ya tefelo gape e akaretša gore SARS e dumele ka ga llifi ya pele ga pelego, koketšo ya diahlolole tša tirelo e telele mošomong le maemo a ditaba a go se fetoge go dikgopelo tše dingwe tša llifi. Kgopelo ya llifi ya Maikarabaelo a Lapa e tla rerišwa go maemo a sehlopha tšhomo gammogo le merero ye mengwe yeo e šupeditšwego go sehlophatšhomo.

Ntlha yeo e šetšego fela ya diphapano magareng ga SARS le Mokgatlo wa Bašomi e bile mabaka a tumelano.

Mola Mokgatlo wa Bašomi o bego go sa tlhohleletšwe ke tumelano ya dibakantši, SARS e tshalositše gore e kgone go lebeledišiša ditshenyagelo tša yona tša koketšo ya 8%, tumelano ya dibakantši e bohlokwa gore go kgone go dira maemo tšhetšo ya tšhelete bakeng sa setheo go ya ka motlhako wa tšhelete wa Motlhako wa Ditshenyagelo tša Nako ya Magareng (MTEF), gape le nako e ntši yeo e hlokegago go tswalela dipolokelo tšeo setheo se tla di nyakago go kgona go fihlelela koketšo ya 8%.

Go tšwelapele tumelano ya dibakantši e tla fana ka dikamano tša tšhetšo tša mongmošomo/mošomi go nako yeo e tla bego e lokile bakeng sa SARS go tsepelela go dikaonafatšo kgolo tša go tšweletša mokgatlo pele.

Ka maswabi Mokgatlo wa Bašomi o ganne neo ya tefelo ya SARS ntle le go fana ka tlhatlolano ya go sepelelana le kganetšo ya tšhišinyo.

Ka ge se e be e le tšweletšo ya go fediša dingangišano, go gana ga Mokgatlo wa Bašomi ga tumelano ya dibakantši, go tlogetše SARS e hloka boikgethelo eupša go boela morago maamong a koketšo ya 7% go batho bohle ka sebaka se se tee, go ya ka fao e ka kgonago eupša e sa tshwenyane le phethagalo ya ditshepetšo tša setheo mo mengwageng ye meraro yeo e latelago. Le ge go le bjale, Mokgatlo wa Bašomi o boletše le maloko a yona gomme ba dumetše go amogela koketšo ya 8% go batho bohle, le CPI le tlhakantšho ya 1% mo mengwageng ya go latelana, gomme dingangišano di tla kgona go rarollwa.

SARS E NYAKA THUŠO YA POELANYO GO CCMA

Le ge SARS e lemoga ditokelo tša Molaotheo tša go teraeka, gape ka mokgwa wa go swana ke boikgafo bja yona go mmušo bja go kgonthiša gore e fana ka ditlabele tša maleba gore badudi ba mo nageng ba kgone go fihlelela ditirelo tša maphelo, meetse a mantši le dijo, thekgo ya tša leago, dintlo le thuto ya motheo.

Ka fao ke ka dikgatlhego tša setšhaba gore dingangišano tše di rarollwe go lebeletšwe mošomo o mogolo wo SARS o o dirago wa go koleka matseno. Maabane SARS e dirile kgopelo go CCMA bakeng sa poelanyo go ya ka Karolo 150A ya Molao wa Dikamano tša Bašomi gore CCMA e tsene gare ka go leka go dira poelanyo ya tumelano go dingangišano tše.

GO TŠWELAPELE GA DITIRELO TŠA BALEFELA MOTŠHELO

SARS e lekile ka maatla ohle go tšea magato a kgonagalo ya go rarolla dingangišano le go emiša ditragalo tša go teraeka. Le ge go le bjale, ka kganano ya Mokgatlo wa Bašomi go neo ya mafelelo ya tefelo, SARS e ka se hlokomologe gore seteraeke se tla tšwelapele ka Labone, la 28 Matšhe 2019.

Ketapele ya SARS le bašomi mmogo ba a amogela gore re mo maemong a bohlokwa kudu a tshepetšo ya go koleka matseno a rena gomme re nyaka go tlišetša go setšhaba sa Afrika Borwa gore mekgwatšhomo ya rena le ditshepetšo di sa ntše di tšwelapele le bašomi ba mmalwa bao ba ikgafilego ka go fana ka ditirelo tša molefela motšhelo.

SARS ka potlako e tšeere magato a kgonagalo gomme e diragaditše maano a go leka gore go se be le tšhitišo ya ditirelo go balefela motšhelo go rapalala le makala a SARS le dikgoro tša boema ge PSA le NEHAWU di ka tšwelapele ka seteraeke.

SARS e ipeletša go maloko a setšhaba gore a kwešiše ka ge go ka letelwa tiego gomme e eletša balefela motšhelo gore ba diriše ditirelo tša inthanete mo go kgonegago mola SARS e holofela gore kamano ya CCMA e ka thuša go emiša dingangišano.